

LUND UNIVERSITY

Tidningsmänniskor och universitetsmänniskor

Sydsvenskans kultursida och 1960-talets humanistiska lärdomskultur

Östling, Johan; Larsson Heidenblad, David

Published in:

Humaniora i välfärdssamhället

DOI:

[10.22188/kriterium.49.e](https://doi.org/10.22188/kriterium.49.e)

2023

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Östling, J., & Larsson Heidenblad, D. (2023). Tidningsmänniskor och universitetsmänniskor: Sydsvenskans kultursida och 1960-talets humanistiska lärdomskultur. I J. Östling, A. Jansson, & R. Svensson Stringberg (Red.), *Humaniora i välfärdssamhället: Kunskapshistorier om efterkrigstiden* (s. 115–139). (Kriterium; Vol. 49). Makadam förlag. <https://doi.org/10.22188/kriterium.49.e>

Total number of authors:

2

Creative Commons License:

CC BY-NC-ND

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUNDS DAGBLAD

LUNDS DAGBLAD

20 omkring
Fassembler
stiftade och brann upp

Hörselns betydelse för den konstnärliga utvecklingen

Ångor i Yästseuropas eller
en till lärosvensk diplomat

Besöksorden i Hol
längsta sedan 1931

Stor anställning av första
gymnasierna utanför Åhus

Om A. Laxeföld
sitter i Haga (Helsingfors)

*Tidningsmänniskor och
universitetsmänniskor*
Sydsvenskans kultursida och
1960-talets humanistiska lärdomskultur

JOHAN ÖSTLING
& DAVID LARSSON HEIDENBLAD

Söndagen den 28 december 1969 ägnades *Sydsvenska Dagbladets* kultursida åt en historisk tillbakablick på 1960-talet. Sven-Eric Liedman inledde den med att slå fast att ett decennium inte var något avrundat helt. ”Det finns inte något samband mellan kalendern och de förändringar, stora eller små, som drabbar oss”, påpekade han. Själv hoppades han att 1960-talet aldrig skulle bli en rubrik i läroböckerna, för någon gång ”måste de snygga förenklingarna komma ur bruk”. Samtidigt hade det, medgav han, hänt en del under decenniet som ”kanske skulle noteras långt fram i tiden”. Detta gällde även på kulturens område, ja till och med på den svenska kulturens.¹

Liedman lyfte fram tre punkter. För det första var 1960-talet det årtionde då ”kulturen polariserades politiskt” och kulturarbetarna lade större kraft på att skapa nya samhällskontakter än att utforska nya estetiska uttryck. För det andra hade den första generationen gymnasister utbildats av vilka endast en försvinnande minoritet hade läst latin. Dagens studenter kunde därmed inte tillägna sig det som tidigare generationer haft tillgång till. För det tredje hade naturvetenskapens betydelse för diskussionen av livsfrågor avstannat. Som bevis på detta lyfte han fram Harry Martinsons rymdepos *Aniara* från 1956. Det var en bok som inte hade fått några litterära efterföljare och ”som ingen tycks läsa idag”. Sammantaget pekade

detta, enligt Liedman, på att ”det förflutna har kommit lite längre bort” och att det i Sverige – till skillnad från i de stora europeiska kulturländerna – inte längre fanns ”en någorlunda levande förbindelse bakåt”. Kanske var det rentav så att de sista banden till historien klipptes av just på 1960-talet?²

Träffsäkerheten i Liedmans när- och samtidshistoriska analyser kan förstås diskuteras. Det är som bekant en grannliga uppgift att uttyda historiens gång i realtid, vilket Liedman också medgav i artikeln. Och vad framtidens tillbakablickande människor kommer att säga om det nyss passerade går, lika lite då som nu, att veta på förhand. Likväl kan vi, så här några år in på 2020-talet, ge Liedman rätt i delar av analysen. Inte minst kom verkligen många saker som hände på 1960-talet att tilldra sig eftervärldens uppmärksamhet. Vad gäller humanioras roll i välfärdssamhället finns det kanske också en och annan åldrad professor som önskat sig tillbaka. För under hela 1960-talet hade humanister en framträdande roll i svensk offentlighet och i synnerhet på kultursidorna. Var det rentav så att tidningsmänniskor och universitetsmänniskor i många fall ingick i ett gemensamt sammanhang och rörde sig mellan dem?

Sven-Eric Liedman var i alla händelser en del av båda kulturerna. Han hade disputerat i idé- och lärdomshistoria 1966 och därefter fått fast anställning på *Sydsvenskan* som biträdande kulturchef. Han hade inte gett upp planerna på en fortsatt universitetskarriär, men vid denna tid var tjänsterna få och möjligheterna till externa forskningsanslag begränsade. Ja, de akademiska karriärvägarna var knappast rakare då än nu. Däremot tycks vägarna mellan *Sydsvenskans* kultursida och det närbelägna Lunds universitet ha varit det. Den som bläddrar i tidningsläggen från 1960-talet – och kan sina lundahumanister – kan enkelt få syn på allt som förband tidningen och universitetet. Dagen efter Liedmans artikel publicerades exempelvis en fyllig recension av lundahistorikern Sverker Oredssons nyss framlagda avhandling om 1800-talets svenska järnvägspolitik. Recensent var en annan lundahistoriker in spe: Ingemar Norrlid.³

I detta kapitel ska vi undersöka just dessa förbindelser mellan lundahumanister och *Sydsvenskan* under 1960-talet. Fungerade tidningens kultursida som en offentlig kunskapsarena för akademiker och allmänhet? När, hur och på vilka sätt cirkulerade kunskap där? Vilka var det som tog

plats på tidningssidorna och i vilka roller agerade de? Genom att undersöka dessa frågor vill vi bidra till nya historiska insikter om humanioras och pressens roll i 1960-talets Sverige.

1960-talets svenska presslandskap

Även om den tidiga efterkrigstiden hade inneburit nedläggningen av en rad tidningar stod svensk press stark när 1960-talet tog sin början. Vid denna tidpunkt fanns det cirka 180 dagstidningar i Sverige och praktiskt taget varje hushåll höll sig med minst en. Men det var stora rörelser under ytan och konkurrensen på tidningsmarknaden var hård. Somliga morgontidningar, som *Dagens Nyheter* och *Göteborgs-Posten*, växte stadigt, medan anrika publikationer som *Stockholms-Tidningen* och *Ny tid* hade det svårt och dukade under i mitten av 1960-talet. Samtidigt flyttade kvällstidningarna, med *Expressen* i spetsen, fram sina positioner, delvis på veckopressens bekostnad. I ett vidare perspektiv var detta också ett skede när det större mediasystem som pressen var en del av genomgick en omvandling. Televisionen hade introducerats 1956, och 1960-talet blev dess första stora årtionde.⁴

Stockholmspressen hade en stark ställning och fungerade som ett forum för nationella angelägenheter, men det fanns under 1960-talet även livaktiga regionala offentligheter. Medelstora städer hade en, ibland flera, dagstidningar och det fanns därtill vanligen en större tidning som grep över ett vidare geografiskt fält och som kunde sätta avtryck i den riks-svenska debatten.⁵

Sydvästskåne kan tjäna som exempel. I Malmö–Lund-området fanns det under denna tid flera olika typer av tidningar. Den tveklöst största av dem var *Sydsvenska Dagbladet Snällposten*, vars upplaga hade stigit kontinuerligt sedan krigsslutet och som vid ingången till 1960-talet låg på över 80 000 exemplar. Drygt hälften av alla hushåll i Malmö och Lund prenumererade på *Sydsvenskan* vid denna tid. Socialdemokratiska *Arbetet* och landsbygdsförankrade *Skånska Dagbladet* hade en upplaga på 40 000–50 000 exemplar. *Kvällsposten*, som lanserats som en skånsk kvällstidning 1948 och länge ägdes av *Sydsvenskan*, hade expanderat under det sena 1950-talet och skulle fortsätta med det under det kommande decenniet. I Lund fanns

● ÅR 1965 STOD SYDSVENSKANHUSET KLART, inspirerat av europeisk modernistisk arkitektur. Det var beläget i industriområdet Sege vid E22:ans norra infart till Malmö. Med sina 15 våningar blev det ett av stadens landmärken och skulle utgöra tidningens huvudkontor fram till 2013.

även *Lunds Dagblad* med anor från sent 1700-tal, men 1960 övergick den till veckovis utgivning och 1970 var dess saga all.⁶

Mest betydelsefull av alla dessa tidningar var likväl *Sydsvenskan*. Den var den klart ledande annonstidningen på sin marknad, hade betydande redaktionella och tekniska resurser och var länge den enda morgontidningen som kom ut på söndagarna. Christer Wahlgren, huvudägare och

chefredaktör från 1946 till 1967, strävade efter att den skulle vara södra Sveriges rikstidning. Detta förutsatte en ambitiös nyhetsbevakning av lokala, nationella och internationella frågor, korrespondenter i såväl Stockholm som utlandet samt en kultursida av rang.⁷ Och det är kultursidan och dess relationer till Lunds universitet som här står i centrum.

Lunds universitet var vid denna tidpunkt det enda lärosätet i södra Sverige. Dess humanistiska fakultet dominerades, åtminstone fram till mitten av 1960-talet, av vad som med den norske historikern Fredrik W. Thue kan kallas en lärdomskultur. Enligt honom var de akademiska humanisternas främsta samhällsuppgift ännu vid denna tid att utbilda lärare för de högre stadierna, samtidigt som de sörjde för reproduktionen av humanistisk kunskap i ett bredare sammanhang. Därmed blev de humanistiska ämnena vid universiteten viktiga beståndsdelar i ett större kretslopp som socialt och intellektuellt utgjorde en lokal, regional eller nationell lärdomskultur. De flesta som studerade humaniora fick arbete vid läroverk, museer, arkiv, bibliotek eller andra kultur- och utbildningsinstitutioner. Dessa yrkesverksamma personer upprätthöll parallellt ofta kontakten med sitt gamla universitet och fungerade som lärdomskulturens ombudsmän i provinsen. De var ett slags humanister i diasporan, och inte så få av dem ägnade sig som läroverkslektorer, bibliotekarier eller arkivarier åt lågintensiv speciminering vid sidan av de ordinarie arbetsuppgifterna. När en professur vid något sällsynt tillfälle ledigförklarades väcktes hoppet om att få återvända till alma mater.⁸

Innan journalistutbildningen professionaliserades under 1960-talet var en humanistisk utbildning även en viktig språngbräda och kvalifikationsgrund för arbete i dagspress och etermedier. Under hela 1900-talet går det att finna gott om lundaakademiker på offentlighetens nationella kunskapsarenor, oavsett om de sysslade med folkbildning, kulturkritik eller populärvetenskaplig förmedling. Åtskilliga lundensiska humanister skrev exempelvis understreckare i *Svenska Dagbladet* – Fredrik Böök flest av alla, 1 187 stycken. Mellan *Expressen* och *Lundagård* fanns det täta band alltsedan Ivar Harrie, filosofie licentiat i klassisk fornkunskap och grekiska, blev kvällstidningens första chefredaktör 1944.

Den regionala lärdomskulturen hade också många andra starka fästen och kanaler. I efterkrigstidens etermedier var lundahumanisterna väl

representerade, exempelvis i program som *Obs! Kulturkvarten*, *Fråga Lund* och *Vårt att veta*. Genom dessa populära format cirkulerade kunskap till en bred lyssnar- och tittarkrets.⁹ Därtill var regionalt förankrade bokförlag som Cavefors (grundat 1959) betydelsefulla. Förlaget gav ut politisk, filosofisk och teoretisk litteratur och spelade en central roll för 1960-talets nya vänster, inte minst för många med anknytning till Lunds universitet.¹⁰ Andra typer av publikationer befann sig i skärningspunkten mellan akademisk humaniora och musei- och kulturarvssektorn. Tidskriften *Ale*, utgiven av De skånska landskapens historiska och arkeologiska förening, kom med sitt första nummer 1961. Redaktör var landsantikvarie Sven E. Noreen och i redaktionskommittén ingick lundaakademiker som arkeologen Erik Cinthio och historikerna Sten Körner och Birgitta Odén.¹¹

Ändå finns det skäl att anta att förbindelsen mellan lundahumanister och *Sydsvenskans* kultursida var av ett särskilt slag. Här hade vi att göra med en regional tidning med nationella pretentioner där kulturmaterial tillmättes stort värde. Här fanns det en geografisk närhet mellan tidningens huvudredaktion i Malmö och universitetet i Lund. Och här fanns det personliga band, överlappande nätverk och semiprofessionella kopplingar mellan tidnings- och universitetsmänniskorna.¹²

Redaktörer som kunskapsaktörer

En tidnings redaktörer har en avgörande betydelse för vilka artiklar som tas in och därmed för vilken kunskap som sätts i rörelse. Ändå spelar de sällan en framträdande roll i historiska undersökningar av massmedierna och offentligheten. Å ena sidan finns det sedan länge en stark personhistorisk tradition rörande de mest namnkunniga publicisterna och journalisterna.¹³ Å andra sidan har historiska forskare de senaste decennierna visat ett stort intresse för att analysera texter, argument, representationer och begrepp på en diskursiv nivå. Därmed tenderar merparten, även av en betydelsefull kategori som redaktörerna, att hamna utanför de historiska framställningarna. I det följande ska vi dock närma oss dem som kunskapsaktörer och undersöka vilken roll de spelade för cirkulation av humanistisk kunskap i det svenska välfärdssamhället.¹⁴

● **HARALD SCHILLER** var chef för *Sydsvenskans* kulturredaktion under många år, 1938–1964. Han hade disputerat på en litteraturhistorisk avhandling och var mån om att odla kontakter med lundaakademiker. Här syns Schiller vid sitt skrivbord på tidningens kulturavdelning.

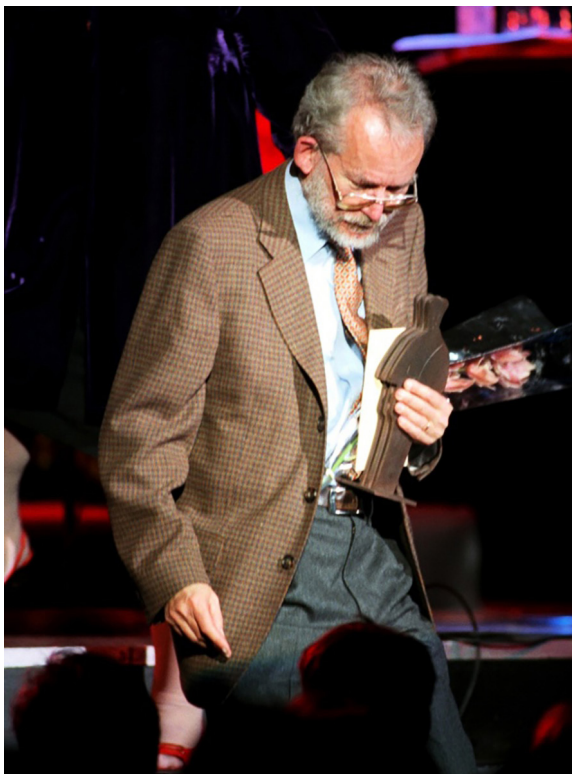
Den första person vi vill fästa blicken vid är Harald Schiller. Han var under lång tid, 1938–1964, chef för *Sydsvenskans* kulturredaktion. Född i Falköping 1898 hade han studerat humanistiska ämnen i Göteborg, licentierat i Lund 1925 och disputerat 1939 i Stockholm på en litteraturhistorisk avhandling om författaren, ämbetsmannen och konstnären Jonas Carl Linnerhielm. Parallellt med studier och forskning verkade Schiller som

litteraturkritiker i dagspress, från 1931 i *Sydsvenskan*. Vid sidan om sin tidningsmannagärning gav han även ut dussintalet böcker: romaner, essäer, biografier, reseskildringar. Under krigsåren hade Schiller rykte om sig att visa påtaglig förståelse för det nazistiska Tyskland, men han kunde fortsätta som kulturredaktör även efter 1945. Schillers efterlämnade korrespondens vittnar om hans kontakter med lundaakademiker. Exempelvis finns det brev bevarade mellan honom och Carl Fehrman, den lundensiske litteraturhistorikern som skrev flitigt för *Sydsvenskan* under 1950-talet innan han övergick till *Svenska Dagbladet*.¹⁵

Åren 1965–1973 var Jean Braconier kulturchef. Även han hade studerat i Lund och licentierat i statskunskap med en historiskt inriktad studie innan han i slutet av 1930-talet knöts till *Sydsvenskan*. Under en lång följd av år skulle högermannen Braconier kombinera journalistik med politiska förtroendeuppdrag, bland annat som riksdagsman. Det kom som en överraskning för många när han utsågs till kulturchef; hans kulturjournalistiska meriter var inte uppenbara men han stod ägarfamiljen Wahlgren nära. Åtskilliga hade trott att Schillers efterträdare skulle bli Nils Ivar Ivarsson, en litteraturhistoriker från Lund som licentierat på en studie om Ola Hansson. I egenskap av tidningens biträdande kulturchef 1956–1964 hade han i praktiken skött verksamheten under Schillers sista år.¹⁶

En tveklöst yngre röst på kultursidan var den inledningsvis nämnde Sven-Eric Liedman, född 1939. Han hade publicerat sig i *Kvällsposten* redan som femtonåring och recenserade parallellt med sina humanistiska studier i Lund – främst litteraturhistoria och teoretisk filosofi – mer och mer för *Sydsvenskan*. Liedman skrev en licentiatavhandling om Eduard von Hartmann för Gunnar Aspelin, men gick sedan över till idé- och lärdomshistoria i Göteborg och disputerade alltså 1966 på en studie av det organiska livet i tysk debatt. I samma veva tackade han ja till att bli biträdande kulturchef på *Sydsvenskan*. Under några år i slutet av 1960-talet arbetade han i tidningens hypermoderna skrapa på Segevång. I sina memoarer *Blickar tillbaka* (2008) berättar Liedman livfullt om arbetet på kulturredaktionen och det ansträngande förhållandet till den närmaste chefen, Jean Braconier. För den unge fritänkaren Liedman representerade Braconier makten och förstockelsen. I memoarerna skildrar Liedman det motstånd som rådde i tidningsledningen mot nyare strömningar, men också hur han för-

SVEN-ERIC LIEDMAN har fortsatt att verka i offentligheten långt efter att han blev professor i idé- och lärdoms historia 1979. Här mottar han Augustpriset i fackboksklassen 1997 för *I skuggan av framtiden*.

mådde föra in marxistiska analyser på kultursidan och diskussioner om kulturpolitik, film och samtidslitteratur.¹⁷

Trots uppenbara olikheter fanns det åtskilligt som förenade dem som hade ansvar för *Sydsvenskans* kulturmaterial under 1960-talet. Det rörde sig om män – både den publicistiska och akademiska världen var ännu utpräglat maskulina – som sedan unga år kombinerat omfattande studier med ett eget skriftställarskap. De hade alla avlagt högre examina i ett humanistiskt ämne, i form av en licentiat- eller doktorsavhandling med historisk eller litteraturhistorisk inriktning. Deras försänkningar i det akademiska Lund var djupa och gedigna. En likartad profil hade även Göran Bengtson, biträdande kulturchef under interregnumet mellan Ivarsson och Liedman. Han hade studerat humaniora i Lund, varit redaktör för *Lundagård* och

blev omsider kulturchef vid Sveriges Television.¹⁸ Liedman lyfter i sina memoarer därutöver fram en annan betydelsefull gestalt på kulturredaktionen, Vilhelm Ekberg. Han hade misslyckade studier i Lund bakom sig och fungerade nu som en alltiallo; inte minst låg det på hans bord att tvätta Braconiers texter.¹⁹

Lundaakademikernas närvaro

De täta banden mellan *Sydsvenskan* och det akademiska Lund är påtagliga var vi än gör nedslag under 1960-talet. En sen vecka i maj 1962 kan tjäna som ett inledande exempel. Vid denna tidpunkt var *Sydsvenskans* ledar- och kultursida en och samma. Den osignerade ledartexten upptog en vänsterspalt medan dagens huvudkulturartikel tog plats direkt till höger om denna. Den täckte omkring halva tidningssidan och var illustrerad med ett fotografi. Läsarna vägledades genom en ruta med ingressen i kursiv stil. Skribentens högre akademiska examen, eller civila titel, angavs i regel tydligt. Just denna vecka skrev bland andra fil.lic. Sten Körner en uppskattande recension av historikern Sven Tägils avhandling om dansk medeltid, fil.dr Nils Gösta Valdén gjorde en konsthistorisk exposé efter en resa till Paris och docent Lars Österlin skrev om sina erfarenheter av att ha varit opponert på Eva Åsbrinks medialt uppmärksammade avhandling om Svenska kyrkans syn på kvinnans ställning i samhället under 1800-talet.²⁰

Men det var inte nödvändigt att inneha en akademisk titel för att skriva om humanistiska ämnen på *Sydsvenskans* kultursida. Samma majvecka recenserade exempelvis Carl-Gustaf Thomasson historikern och arkivarien Wilhelm Carlgrens magistrala *Neutralitet oder Allianz* som handlade om förbindelser mellan Tyskland och Sverige under första världskrigets inledningsskede. Thomasson hade studerat vid Lunds universitet och tagit kansliexamen för att därefter arbeta som författare och översättare. Personer som han ingick i tidens lärdomskultur, både som läsare av akademiska verk och som kulturskribenter. Lärdomskulturens bredare förgreningar märks också i lektor Gösta Wennbergs kritiskt resonerade artikel om Inge-mar Hedenius kristendomssyn i relation till författare som Samuel Beckett och Per Wästberg. Wennberg hade studerat naturgeografi i Lund och kom

långt senare i livet att disputeras. På 1960-talet arbetade han som lektor först i Växjö och sedan i Uppsala. Parallellt med detta författade han läromedel inom geografi och skrev – som synes – kulturartiklar av ett helt annat snitt. Tillsammans pekar exemplen på förekomsten av en levande humanistisk lärdomskultur som sträckte sig långt bortom universitetets murar.²¹

Ett annat sätt att närma sig *Sydsvenskans* kultursida är att systematiskt syna de huvudartiklar som publicerades där under ett år i mitten av vår period: 1965. Därigenom kan vi skönja intressanta mönster. Dessa huvudartiklar trycktes varje dag vid den här tiden på en helt egen sida, skild från ledarsidan. Det rörde sig om längre texter som kunde ha formen av en recension av skönlitteratur, sakprosa eller något annat konstnärligt uttryck, men det kunde också vara en historisk eller filosofisk essä, en samtidspolitisk kommentar eller en friare betraktelse. Ifråga om ämnen var mångfalden relativt stor, men somliga fält var klart starkare representerade än andra.²²

Det enskilt största ämnet var historia, både i form av recensioner av historisk facklitteratur och artiklar på historiska teman. Till detta kom ett antal artiklar av biografisk karaktär som vanligen var historiska. Litteratur – det vill säga större recensioner av samtida skönlitteratur och litteraturhistoriska behandlingar – var likaså en stor kategori. Övriga konstarter (musik, film, teater, bildkonst) ägnades även de huvudartiklar, men mer sparsamt. Andra humanistiska ämnen såsom filosofi, etnologi, arkitektur och arkeologi förekom men hade ingen framträdande plats. Däremot vigdes visst utrymme åt politik och internationella ämnen. På det stora hela hade huvudartiklarna en likartad profil som de dagliga essäer (understreckare) som publicerades i *Svenska Dagbladet* vid samma tid: humaniora hade en stark ställning, i synnerhet historia och litteratur, men det fanns även ett intresse för det samtida samhället och politiken.²³

Bakom huvudartiklarna 1965 stod olika typer av skribenter. Kulturredaktionens inre krets – främst tidigare, nuvarande och tillträdande kulturredaktörer och biträdande kulturredaktörer som Braconier, Liedman, Bengtson och Schiller – bidrog var och en med ett antal huvudartiklar. Bland övriga skribenter som skrev tre eller flera texter detta år var påfallande många lundaakademiker med humanistisk utbildning. Hit

hörde professorer som historikern Jerker Rosén, filosofen Alf Nyman, anglisten Claes Schaar och teologen Gustaf Wingren, men även ett antal skribenter som avlagt (eller skulle avlägga) licentiat- eller doktorsexamen: läroverkslektorn Karl-Erik Löfqvist, överbibliotekarien Krister Gierow, museimannen Folke Edwards, kritiker som Sten Broman och Gert Cervin, författare som Ulf Gran, Sven Christer Swahn och Carl-Henning Wijkmark. Alla var dock inte humanister. Nationalekonomen Johan Åkerman, zoologen Bertil Hanström och framtidsforskaren Eskil Block bidrog ganska flitigt, liksom en författare som Anna Lenah Elgström. Sammantaget går det ändå att belägga en stark närvaro av akademiska humanister bland skribenterna år 1965.

Men skedde det då några större förändringar av *Sydsvenskans* kultursida under 1960-talet? Vi har gjort lite större nedslag 1961, 1965 och 1969 och av dessa framgår att kunskapsarenan kom att expandera under decenniet. Detta gällde såväl utrymmet i tidningen som innehållets bredd och skribentmångfalden. Gert Cervin, Lars Holmberg, Eskil Block och Johan Åkerman utgör tillsammans med Harald Schiller exempel på kulturredaktionens gamla garde. Alla fem skrev huvudartiklar på kultursidorna år 1961 och var aktiva genom hela decenniet, även om deras ställning blev allt mindre dominant över tid. Vidare närmade sig kultursidorna samtidsfrågor och politisk debatt i takt med att årtiondet framskred. Detta låg i linje med en allmän trend på svenska kultursidor under 1960-talets andra hälft. Politisk-ideologiska frågor fick allt större tyngd och i vissa tidningar, som *Dagens Nyheter*, kom kultur- och ledarsidorna att driva olika ideologiska linjer.²⁴

Sydsvenskans årsbok

Ett annat sätt att närma sig relationen mellan tidnings- och universitetsvärlden är att studera *Sydsvenska Dagbladets* årsbok. Som genre utgör tidningarnas årsböcker en speciell del av presshistorien. I Sverige var *Svenska Dagbladets Årsbok* den första av detta slag när den började utges 1924. Den hade karaktär av krönika över det föregående året och sammanfattade de viktigaste händelserna; en förebild torde ha varit *Daily Mails* vitt spridda *Year-Book*.²⁵

Sydsvenska Dagbladets Årsbok hade en annan utformning. Med start 1959 publicerade tidningen varje år en skrift om ett särskilt ämne, men till skillnad från andra årsböcker rörde det sig inte om summeringar av aktuella händelser. 1960-talets utgivning utgjordes tvärtom huvudsakligen av kulturhistoriska essäer, ofta med lokal skånsk förankring. Ibland förekom det att en person stod bakom en hel bok, men vanligare var att den hade drag av antologi med tre eller flera författare.

1960 års bok handlade exempelvis om Malmöhus slott och museum. Redaktören Hans Dhejne – författare och bildkonstnär som anställdes vid *Sydsvenskan* redan före första världskriget och en av tidningens verkliga trotjänare – hade samlat ett halvduzin arkeologer, museimän och konst-kännare. Även de följande två åren skulle Dhejne stå som redaktör, 1961 för en bok om Ven och 1962 för en om den skånska gården. Liksom tidigare medverkade en grupp kulturhistoriskt väl orienterade skribenter i varje årsbok.²⁶

Dhejne skulle återkomma som redaktör senare under 1960-talet, men flera av de följande årens publikationer bar en annan prägel. Årsboken 1964 hade titeln *Kameran minns: Fotografi i Malmö 1843–1870* och var författad av Bertil Widerberg, en lundafödd journalist som skrev mycket om Malmös historia. Tre år senare, 1967, ägnades boken studentliv under två sekel. Här återfanns texter av tre män som legat i Lund under olika skeden av 1900-talet (Alf Nyman, Jöran Mjöberg och Sven-Eric Liedman), men också två historiska bidrag från 1800-talet signerade kemisten och tidningsmannen Bernhard Cronholm respektive juristen och ämbetsmannen Thomas Munck af Rosenschöld. 1969 års bok hette *Skånsk lantkyrka från medeltiden* och var skriven av två akademiska humanister med bakgrund i Lund, Evald Gustafsson och Erik Cinthio. Den förre var vid denna tid landsantikvarie och cheftjänsteman vid Skånes hembygdsförbund; den senare var en pionjär inom medeltidsarkeologi och blev samma år som boken kom ut den första professorn i Lund i detta nya ämne.²⁷

1960-talets årsböcker återspeglade kultursidans allmänna karaktär och verksamhetsområde under den schillerska epoken. Många av skribenterna hörde till tidningens fasta eller återkommande bidragslämnare. De ingick i det vidare humanistiska kretslopp som vi har tecknat. Förbindelserna med Lunds universitet var uppenbara i många fall och med sin inriktning

mot skånsk kulturhistoria förankrades årsböckerna i en regional lärdoms-kultur. En av årsbokens funktioner blev därmed att tillhandahålla fördjupning i form av kulturhistoriska essäer, på sätt och vis en parallell till de premiumtjänster som dagens digitala tidningar erbjuder sina prenumeranter.

Avhandlingens självklara plats

Nya doktorsavhandlingar i humanistiska ämnen framlagda vid Lunds universitet hade en självklar plats på *Sydsvenskans* kultursida. Den sena majveckan 1962, som vi bekantade oss med tidigare, kan tjäna som ett inledande exempel. Denna vecka recenserades två avhandlingar: teologen Eva Åsbrinks *Studier i den svenska kyrkans syn på kvinnans ställning i samhället åren 1809–1866* och lundahistorikern Sven Tägils *Valdemar Atterdag och Europa*.

Den förstnämnda hade redan på förhand väckt medial uppmärksamhet. Åsbrink var den första kvinna som gick upp för att bli teologie doktor, två år efter att de första kvinnorna i Sverige hade prästvigts. Striderna kring kvinnoprästfrågan hade varit häftiga under 1950-talet och interna motsättningar kvarstod inom kyrkan. Därtill var ämnet för hennes avhandling kyrkans kvinnosyn (om än för hundra år sedan). Det var därför knappast förvånande att det offentliga försvaret bevistades av många journalister. Ja, Sveriges Radio var rentav där och spelade in tillställningen. Noterbart är också att Åsbrink, likt många personer vid denna tid, kombinerade sina forskarstudier i Lund med en civil karriär på annan ort. I *Sydsvenskan* presenterades hon som ”Skararektorn”.

På *Sydsvenskans* kultursida var det fakultetsopponenten docent Lars Österlin som grep pennan. Han hade själv disputerat i Lund två år tidigare på en avhandling om lundabiskopen Johan Henrik Thomanders kyrkogärning. Österlin var prästvigd och kom under sin karriär att kombinera en kyrklig och en akademisk bana. I maj 1962 kommenterade han uppståndelsen kring disputationen och avfärdade de rykten som föregått den om att fakulteten sökt tysta Åsbrink. Den ”förmenta teologkomploten” var ”givetvis ingenting annat än en tidningsanka”, slog han fast. Däremot hade Österlin en rad vetenskapliga invändningar mot själva avhandlingen. Han ansåg att Åsbrink arbetat med en ”förenklad och

onyanserad problematik” och gjort sig skyldig till ett tendentiöst urval av källmaterial. Därmed hade hon fått fram ensidiga resultat som pekade på att kyrkan under 1800-talets första hälft hade haft en enhetlig kvinnosyn. Så förhöll det sig inte alls, menade Österlin, och han lyfte fram andra material, debatter och ståndpunkter som han ansåg att Åsbrink borde ha tagit hänsyn till. Dessutom refererade han ingående till andra forskare som berört området, däribland historikern Gunnar Qvist i sin doktorsavhandling *Kvinnofrågan i Sverige: 1809–1846* från 1960.²⁸

Österlins recension var som synes akademiskt hållen. Den kunde lika gärna ha varit publicerad i en vetenskaplig tidskrift som på *Sydsvenskans* kultursida. Detsamma kan sägas om Sten Körners recension av Sven Tägils avhandling. Körner hade en licentiatexamen i historia, men hans karriär var arkivariens. I början av 1960-talet arbetade han på Landsarkivet i Lund, därefter gick vägen till Riksarkivet och diverse myndighets- och utredningsuppdrag innan han till slut blev landsarkivarie vid Landsarkivet i Visby. Tägil å sin sida kom att gå den akademiska banan, blev docent på avhandlingen och professor i Lund 1975. I denna roll ledde han många stora projekt, däribland ”framtidstudien” *Sverige i världen* (1978) och flera större satsningar med inriktning mot modern europeisk historia.

I början på 1960-talet var det emellertid dansk medeltid som gällde. Körners recension publicerades kort efter disputationen och placerade in studien i en historiografisk kontext. Delvis hade texten ett berättande och detaljerat anslag, men tonvikten låg på de omtolkningar som Tägil gjorde av det politiska skeendet. Genom att placera in Valdemar Atterdags agerande i ett större europeiskt sammanhang, och inte som tidigare forskning stanna vid ett nordiskt, lyckades Tägil nå övertygande, nya insikter, ansåg Körner. ”Som främsta resultat”, skrev han, ”framstår understrykandet av beroendet av wittelsbacharna under den tidigare delen av Valdemars regering samt de härefter upptagna förbindelserna med huset Luxemburg och påvisandet att Valdemars bägge Europa-resor utgör viktiga led i ett storpolitiskt sammanhang.”²⁹ Som synes krävdes inte dagsaktuell relevans för att en avhandling skulle omskrivas i offentligheten 1962.

Vidare har dessa två fall från tidigt 1960-tal många motsvarigheter från det sena 1960-talet. Så fick exempelvis Sven Anders Söderpalms avhandling om den svenska storfinansens och vänsterns samarbete under första

● **LOUISE VINGE**, född 1931, hade studerat humaniora i Lund innan hon gav sig in på en lärar- och förlagsbana. År 1967 disputerade hon på en avhandling om Narcissusmotivet i västerländsk litteratur. Sedermera blev hon professor i litteraturvetenskap i Lund.

världskriget en stort uppslagen recension dagen efter disputation i mars 1969. Söderpalm kombinerade, i likhet med Eva Åsbrink ovan, forskarstudier i Lund med en civil karriär, i hans fall som lektor i Kristinehamn. Hans doktorsavhandling recenserades av Sverker Oredsson, som själv skulle disputera vid Historiska institutionen i Lund senare samma år. Oredsson inledde med att citera samtida studentradikalens slagord: ”Känner ni Stanken / från Enskilda Banken”, men lämnade därefter nuet för att göra en ingående analys av den historiska undersökningen.³⁰ Andra gånger gjordes samlingsrecensioner, som när Karl-Erik Löfqvist 1968 grep sig an tre nya studier om stormaktstidens förvaltningshistoria med huvudfokus på Anna Christina Meurlings *Svensk domstolsförvaltning i Livland 1634–1700*.³¹ Meurling var, likt ovan nämnde Sten Körner, anställd vid Landsarkivet i Lund och kom med tiden att bli Sveriges första professor i arkivvetenskap.

Vid sidan av politisk historia stod litteraturhistoria starkt på kultursidan. Inte minst gällde detta biografiska studier, som Rolf Arvidssons avhandling *Den unge Per Hallström: Lyriskt åttital* från 1969. Denna grep sig Nils Ivar Ivarsson an i en ingående recension som vittnade om att han var väl bekant med Per Hallström och det sena 1800-talets litterära scen. Även Rolf Arvidsson kom att göra karriär som arkivarie och blev med tiden handskriftschef vid Universitetsbiblioteket i Lund.³²

Men även motivstudier, som Louise Vinges undersökning av den antika myten om Narcissus och dess användning genom historien, tilldrog sig intresse. Under 1960-talet arbetade Vinge inom förlagsvärlden, men kom att göra akademisk karriär och blev 1980 professor i litteraturvetenskap vid Lunds universitet. Hennes digra engelskspråkiga avhandling recenserades av Ulf Gran, författare och regissör som på 1960-talet knöts till utbildningen i drama-teater-film i Lund. I sin artikel följde han Vinges läsningar från Ovidius *Metamorfoser* via 1100-talet – ”det ovidianska århundradet” – till renässansen och upplysningen. Gran uppskattade att Vinges analyser gav prov på såväl ”estetisk insikt” som ”vetenskaplig ackuratess” och han var särskilt imponerad av att Vinge analyserade verk ”utanför vårt traditionellt begränsade litterära område”, som den spanske 1600-talsdramatikern Calderón och den mexikanska nunnan Juana Inés de la Cruz.³³

Gemensamt för avhandlingsrecensionerna ovan är att skribenterna inte gjorde avkall på det akademiska tilltalet. Det förutsattes att läsekretsen kände till litterära strömningar som romantiken och det moderna genombrottet samt att humanvetenskapliga kärnfrågor – som historisk källkritik – hade ett allmänintresse. Karakteristiskt är också att många recensenter skrev om kollegor verksamma vid den egna institutionen och inte sällan i omedelbar anslutning till disputationen. Detta pekar på att det fanns ett upparbetat kommunikativt kretslopp där ett offentligt försvar någon dag senare följdes av en stort uppslagen recension i *Sydsvenskan*. Disputationen var på intet sätt en intern rutinangelägenhet. Den var en tillställning som den bildade allmänheten kunde följa.

Humanister, tidningar och den regionala lärdomskulturen

Fredagen den 2 februari 1968 inledde Sven-Eric Liedman en artikelserie om den samtida historievetenskapens tillkortakommanden. Han började med att slå fast att de flesta historiker förvisso var ganska harmlösa, men också ointresserade av det som hände runtomkring dem. ”Om så världen skulle gå under så skulle det alltid finnas någon historiker som satt kvar och kollade källor”, skrev han syrligt. Samtidigt hade människor ute i samhället, inte minst de politiskt engagerade, mängder av idéer och åsikter om alla möjliga skeenden i det förflutna. Historien var närvarande. Historikerna däremot tog, enligt Liedman, ”ingen eller nästan ingen aktiv del i präglingsen av historieuppfattningen”. Anledningen till detta var att de, på vetenskapliga grunder, aktade sig noga för att ge sig i kast med de stora utvecklingslinjerna. I stället ägnade de sig åt källkritiska detaljstudier. Liedman misstänkte att ”denna renlevnad snart nog skulle innebära historieforskningens död”.³⁴

Mot bakgrund av vår undersökning av *Sydsvenskans* kultursida kan omdömet tyckas hårt. Var det inte tvärtom så att historikerna i högsta grad var närvarande i 1960-talets offentlighet? En tid då nya doktorsavhandlingar – och en hel del annat – med självklarhet tog plats på kultursidorna. Så ser det knappast ut i dag. Avhandlingar som saknar direkt bäring på samtidens stora frågor förbigås i regel med tystnad, ibland även inomvetenskapligt. Delvis beror detta förstås på att det i dag skrivs mångdub-

belt fler avhandlingar i humanistiska ämnen. Men vår undersökning pekar också på andra förklaringar.

För det första: under 1960-talet kunde tidnings- och universitetsmänniskan förenas i en och samma gestalt. Det var fullt möjligt att stå med ett ben i båda världarna eller vandra mellan dem. Det gjorde att de sociala banden mellan redaktörer och akademiker var och förblev täta. Därtill var det först 1967 som journalisthögskolorna öppnade sina dörrar. Innan dess gick vägen till tidningarna snarare via universitet, studenttidningar, parti-press och folkhögskolor.

Detta pekar mot vår andra punkt: den tilltagande specialiseringen av olika samhällsfärer. I vårt fall gäller detta både akademien och journalistiken, liksom politiken. För aktörerna vi mött i denna studie var gränserna inte speciellt skarpa. Historikern Sverker Oredsson lämnade exempelvis forskarvärlden i början av 1970-talet för att ägna sig åt kommunalpolitik. På 1990-talet kom han tillbaka och blev professor. Sven-Eric Liedmans rörelse mellan universitet och tidningsredaktion följer ett liknande mönster. Båda två fortsatte också genom sina olika roller att delta i kultur- och samhällsdebatt. Den här typen av övergångar är kanske fortfarande möjliga – men vanliga är de inte. De som lämnat akademien för en publicistisk karriär – en Åsa Linderborg, Victor Malm eller Jens Liljestrand – skulle knappast kunna konkurrera om en tjänst med jämnåriga kollegor som meriterat sig via internationella artiklar och monografier som underkastats *peer review*.

Ytterligare en viktig iakttagelse som följer av vår studie är närvaron och betydelsen av en regional lärdomskultur. Inledningsvis pekade vi med stöd hos Fredrik W. Thue på att de humanistiska ämnena under 1960-talet ingick i ett större kretslopp. Vår undersökning har stärkt denna uppfattning och gett den lokal konkretion. *Sydsvenskans* kultursida leddes av män med gedigen bakgrund vid Lunds universitet. Deras uppgift var att agera redaktörer och skribenter, men de fungerade även som förmedlare mellan olika världar – universitetet och offentligheten, Lund och Malmö, de skånska storstäderna och de sydsvenska provinserna. Somliga av de humanistiska alumnerna från 1960-talets Lund kunde göra ett avtryck i riksmidier eller synas på den nationella parnassen, men det är ingen djärv förmodan att de flesta som tog examen blev kvar i Sydsverige. Under några få men

● SYDSVENSKANS CENTRALREDAKTION, 1970.

präglade år hade de bedrivit studier i Lund och många av dem ville gärna fortsätta att vara en del av den lärdomskultur som de hade skolats in i. *Sydsvenskans* kultursida fungerade här som en sorts sambandscentral för den humanistiska kunskapen.

Vår undersökning kastar också ljus över hur nya humanvetenskapliga alster cirkulerade i 1960-talets Sverige. Doktorsavhandlingen var vid denna tid en stor sak som i regel uppmärksammades på kultursidorna kort efter det offentliga försvaret. Nästa fas av mottagandet – granskningar i vetenskapliga tidskrifter – dröjde, men var å andra sidan något ytterst allvarligt och seriöst. Exempelvis kom Sverker Oredssons avhandling, som

Ingemar Norrlid uppmärksammade i *Sydsvenskan* i december 1969, att debatteras i *Historisk tidskrifts* tredje häfte hösten 1970. Historikern Carl-Axel Gemzell recenserade då avhandlingen, tre ekonomhistoriker reste invändningar, och Sverker Oredsson skrev ett genmäle. Våren 1971 fortsatte diskussionen i *Statsvetenskaplig tidskrift* genom att ovan nämnde Ingemar Norrlid skrev en sjutton sidor lång granskning som Oredsson gav ett tre sidor långt svar på.³⁵ På denna fas av intensiv vetenskaplig granskning följde sedan det långsamma införlivandet i nya studiers forskningslägen och potentiella sakkunnigranskningar. Kultursidan kom dock först.

Avslutningsvis några generella reflexioner. Vilka risker finns det med att vi, två lundahistoriker på 2020-talet med viss fascination inför en nyss förfluten offentlighet, blickar tillbaka på 1960-talets kultursidor? Ser vi lärdomskulturen som den var och upplevdes – eller riskerar vi att romantisera en svunnen tid då humanioras plats i det offentliga rummet var mer självklar och påtaglig än i dag? Frågorna är viktiga, inte minst mot bakgrund av diskussionen om humanioras marginalisering på kultursidorna som pågått så länge vi två varit verksamma vid universitetet. Vår studie påvisar i vilket fall som helst att lundahumanister en gång i tiden hade en självklar plats på *Sydsvenskans* kultursidor. Så är det knappast i dag. Det ska mycket till för att en ny avhandling eller en vetenskaplig monografi ska uppmärksammas.

Naturligtvis kan man fråga sig vilka det var som egentligen läste de lärda utläggningarna på 1960-talet. Vem fördjupade sig i en fyllig recension om Narcissusmotivet genom historien eller om Valdemar Atterdags kontinentalpolitik? Var 1960-talets kultursida möjligen en skenbar allmänning som gick de flesta tidningsläsare förbi, ett slags humanistiskt elitreservat? Sökte sig en yngre generation hellre till *Kvällspostens* rappare kultursida med dess blandning av fin- och masskultur eller föredrog de rentav Stockholmspressen?³⁶

Oavsett vilket vore det värdefullt med bredare undersökningar för att utröna hur väl förankrad den regionala lärdomskulturen egentligen var. Likaså förblir det en öppen fråga hur relationen mellan pressen och den akademiska världen förändrades i takt med efterkrigssamhällets omvandlingar. Ännu i slutet av 1980-talet kunde *Sydsvenskan* publicera en synnerligen omfattande serie – inalles 224 artiklar – där professorer i Lund fick

presentera sina respektive ämnen. Uppenbart var förbindelsen mellan tidningen och universitetet obruten vid denna tidpunkt, men kanske var detta den regionala lärdomskulturens svanesång?³⁷

Daniel Sandström, *Sydsvenskans* kulturchef 2005–2008 och den senaste personen på den posten att ha disputerat i humaniora i Lund, har åtminstone hävdad att något grundläggande ägde rum under 1990-talet. Som ung litteraturdoktorand upplevde han att symbiosen mellan akademien och pressen var intakt, men den begynnande digitaliseringen drev på en enorm avreglering på informationens område, samtidigt som globaliseringen fick samhälls- och kulturforskare att alltmer vända sig till internationella kollegor snarare än till en nationell läsekrets. ”En hårdare konkurrens och tydligare journalistisk agenda utmanade de akademiska frågeställningarna”, skriver Sandström om kultursidans förändrade betingelser. Kulturbegreppet vidgades, genrerna blev fler, nyhetslogiken vann mark. Följden blev att ”reservaten öppnades upp, doften av herrklubb var inte lika attraktiv längre”.³⁸

Noter

Detta kapitel bygger på forskning som har finansierats med stöd från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse samt Ridderstads stiftelse för historisk grafisk forskning.

1. Sven-Eric Liedman, ”Kulturen, död eller levande”, *Sydsvenska Dagbladet (SDS)*, 28/12 1969. Tidningens fullständiga namn var *Sydsvenska Dagbladet Snällposten*, men i denna text kommer vi att använda de i tiden vanliga kortformerna *Sydsvenska Dagbladet* och *Sydsvenskan*.

2. Liedman 1969.

3. Ingemar Norrlied, ”Den offentliga sektorn för hundra år sedan”, *SDS*, 29/12 1969.

4. Lars-Åke Engblom, Karl Erik Gustafsson & Per Rydén (red.), *Den svenska pressens historia: 4. Bland andra massmedier (efter 1945)* (Stockholm: Ekerlid, 2002), s. 13–14 och 134–138; Johan Östling, ”En kunskapsarena och dess aktörer: Under strecket och kunskapsirkulation i 1960-talets offentlighet”, *Historisk tidskrift*, 140:1 (2020a); Johan Östling, Anton Jansson & Ragni Svensson Stringberg, *Humanister i offentligheten: Kunskapens aktörer och arenor under efterkrigstiden* (Göteborg/Stockholm: Makadam, 2022).

5. Engblom, Gustafsson & Rydén (red.) 2002.

6. Engblom, Gustafsson & Rydén (red.) 2002, s. 100–106.

7. Gunilla Lundström (red.), *De första 150 åren* (Malmö: Sydsvenskan, 1998); Engblom, Gustafsson & Rydén (red.) 2002, s. 101–103.

8. Fredrik W. Thue, ”Forskyvningar i den humanistiske kunnskapens sosiale krets-løp: Fra ’lærdomskultur’ til ’forskersamfunn’”, i Jesper Eckhardt Larsen & Martin Wiklund (red.), *Humaniora i kunnskapssamhället: En nordisk debattbok* (Malmö: NSU Press, 2012), s. 174–175; Johan Östling, ”Publiken: Fråga Lund och folkbildningen”, i Gunnar Broberg & David Dunér (red.), *Beredd till bådadera: Lunds universitet och omvärlden* (Lund: Lunds universitet, 2017); Östling 2020a; Östling, Jansson & Svensson Stringberg 2022.

9. Johan Östling, ”Lundahumanister i offentligheten”, i Henrik Rahm, David Dunér, Sten Hidal & Bibi Jonsson (red.), *IPallas Athenas huvud: Hundra år av humaniora* (Göteborg/Stockholm: Makadam, 2020); Olof Bårtås, ”Kunskap i takt med tiden: En studie av en kunskapsarena – tysk och amerikansk kunskaps-cirkulation i radioprogrammet *OBS! 1969–1972*” (C-uppsats, Historiska institutionen, Lunds universitet, 2021).

10. Ragni Svensson, *Cavefors: Förlagsprofil och mediala mytbilder i det svenska litteratur-samhället 1959–1982* (Lund: ellerström, 2018). Mer allmänt i Louise Vinge & Ulf Gran, *Skånes litteraturhistoria del 2: 1900-talets senare del* (Malmö: Corona, 1997) och Katarina Bernhardsson, Göran Bexell, Daniel Möller & Johan Stenström (red.), *En lundsisk litteraturhistoria: Lunds universitet som litterärt kraftfält* (Göteborg/Stockholm: Makadam, 2017).

11. *Ale: Historisk tidskrift för Skåneland*, 1 (1961).

12. Till vår hjälp med att utforska *Sydsvenskan* under 1960-talet har vi haft Willy Malmquist, som under hösten 2020 praktiserade vid Historiska institutionen i Lund inom ramen för sina historiestudier. Han har gjort ett viktigt arbete med att kartlägga tidningens kultursida under detta skede och identifiera betydelsefulla aktörer och teman. För det vill vi tacka honom.

13. Se exempelvis Alf W. Johansson, *Herbert Tingsten och det kalla kriget: Antikommunism och liberalism i Dagens Nyheter 1946–1952* (Stockholm: Tiden, 1995); Ingmar Lundkvist, *Kulturprosten: Torsten Fogelqvist som DN-publicist och folkbildare* (Stockholm: Carlsson, 2005); Kenne Fant, *Torgny Segerstedt: En levnadsskildring* (Stockholm: Atlantis, 2007); Anna-Karin Carlstoft Bramell, *Vilhelm Moberg tar ställning: En studie av hans journalistik och tidsaktuella diktning* (Stockholm: Carlsson, 2007); Kristoffer Holt, *Publicisten Ivar Harrie: Ideologi, offentlighetsdebatt och idékritik i Expressen 1944–1960* (Stockholm: Carlsson, 2008); Beata Arnborg, *Krig, kvinnor och gud: En biografi om Barbro Alving* (Stockholm: Atlantis, 2010); Svante Nycander, *Makten över åsikterna: DN under Olof Lagercrantz och Sven-Erik Larsson* (Stockholm: Atlantis, 2014).

14. För en diskussion av det metodiska greppet att följa journalistiska nyckelpersoners roll i och för kunskaps-cirkulation se David Larsson Heidenblad, ”The Emergence of Environmental Journalism in 1960s Sweden: Methodological Reflections on Working with Digitalised Newspapers”, i Johan Östling, Niklas Olsen & David Larsson Heiden-

blad (red.), *Histories of Knowledge in Postwar Scandinavia: Actors, Arenas, and Aspirations* (Abingdon, Oxon: Routledge, 2020). Se även Östling, Jansson & Svensson Stringberg 2022.

15. Lundström (red.) 1998, s. 152–155 och 217–218. I Lunds universitetsbiblioteks arkiv finns bevarad korrespondens mellan Harald Schiller och Carl Fehrman.

16. Lundström (red.) 1998, s. 218; Kurt Andersson, ”Nils Ivar Ivarsson”, *SDS*, 11/9 2015.

17. Sven-Eric Liedman, *Blickar tillbaka* (Stockholm: Bonnier, 2008), s. 137–170.

18. Susanne Billum, ”Göran Bengtson”, *Svenska Dagbladet*, 2/1 2007.

19. Liedman 2008, s. 142–147.

20. Nils Gösta Valdén, ”Konstvandring i främmande världar”, *SDS*, 24/5 1962; Sten Körner, ”Valdemar Atterdag och Europa”, *SDS*, 28/5 1962; Lars Österlin, ”Debatterad kvinnoavhandling”, *SDS*, 30/5 1962.

21. Gösta Wennberg, ”Hedenius och den mörka humorn”, *SDS*, 22/5 1962; Wilhelm Zätterström, ”Den svenska olympiaden”, *SDS*, 23/5 1962; Carl-Gustaf Thomasson, ”Aktivismens högsommar”, *SDS*, 25/5 1962.

22. Här bygger vi på den genomgång som Willy Malmquist hösten 2020 gjorde av 1965 års kultursida. Förteckningen finns hos författarna.

23. Östling 2020a.

24. Anders Frenander, *Debattens vågor: Om politisk-ideologiska frågor i efterkrigstidens svenska kulturdebatt* (Göteborg: Institutionen för idé- och lärdomshistoria, 1998).

25. ”Företal”, *Svenska Dagbladets Årsbok* (Stockholm: Svenska Dagbladet, 1924), s. 3.

26. Hans Dhejne (red.), *Malmöhus slott och museum* (Malmö: Sydsvenska Dagbladet, 1959); Hans Dhejne (red.), *Hven: Tycho Brahes ö* (Malmö: Sydsvenska Dagbladet, 1960); Hans Dhejne (red.), *Den skånska gården* (Malmö: Sydsvenska Dagbladet, 1961).

27. Bertil Widerberg, *Kameran minns: Fotografi i Malmö 1843–1870* (Malmö: Sydsvenska Dagbladet, 1963); Bernhard Cronholm, Alf Nyman, Thomas Munck af Rosenschöld, Jöran Mjöberg & Sven-Eric Liedman, *Lund: 5 studenter, 2 sekler* (Malmö: Sydsvenska Dagbladet, 1966); Evald Gustafsson & Erik Cinthio, *Skånsk lantkyrka från medeltiden* (Malmö: Sydsvenska Dagbladet, 1968).

28. Lars Österlin, ”Debatterad kvinnoavhandling”, *SDS*, 30/5 1962.

29. Sten Körner, ”Valdemar Atterdag och Europa”, *SDS*, 28/5 1962.

30. Sverker Oredsson, ”Harpundsanda före Harpsund”, *SDS*, 16/3 1969.

31. Karl-Erik Löfqvist, ”I stormaktens utkanter”, *SDS*, 1/2 1968.

32. Nils Ivar Ivarsson, ”Gammal diktare som ung”, *SDS*, 17/6 1969.

33. Ulf Gran, ”Narcissus genom seklerna”, *SDS*, 29/6 1967.

34. Sven-Eric Liedman, ”Att göra historia: Beroende och frihet”, *SDS*, 2/2 1968.

35. Se *Historisk tidskrift*, 90:3 (1970) och *Statsvetenskaplig tidskrift*, 74:2 (1971).

36. Henrik Sjögren, *En kultursidas uppgång och fall: Finkultur och masskultur i Kvällsposten*

1950–1971 (Stockholm: Carlsson, 2008). För ett bredare grepp om 1960- och 1970-talens offentlighet se Östling, Jansson & Svensson Stringberg 2022.

37. Professorsartiklarna samlades i en bok som gavs ut av tidningen: Staffan Söderberg (red.), *Lärda Lund A–Ö: 224 professorer om vägarna till kunskap* (Malmö: Sydsvenska Dagbladet, 1988).

38. Daniel Sandström, ”Så kan forskarna hitta tillbaka till offentligheten”, *SDS*, 9/5 2021.